

Doelen stellen

Tussen scholen bestaan grote verschillen. Daarom zitten er ook grote verschillen in de doelen die scholen nastreven. Een gemiddelde vaardigheidsscore nastreven is in veel gevallen niet passend. Hoe stelt u als school passende ambities? In dit artikel leest u tips om doelen te stellen die passen bij de specifieke situatie op uw school.

Passende doelen

Passende doelen helpen om het onderwijsaanbod af te stemmen op uw leerlingen. Daarnaast gebruikt u de gestelde doelen om uw eigen onderwijs te evalueren. Haalt uw groep de resultaten waarop u hoopte? En is het effect van een ingezette verbeteractie zichtbaar? Welke leergebieden en groepen hebben nog extra aandacht nodig? En welke successen kunt u vieren?

Vaardigheidsscores, vaardigheidsniveaus en functioneringsniveaus

Bij het formuleren van doelen kunt u verschillende soorten scores centraal zetten. Elk soort score heeft voor- en nadelen. Iedere school kiest voor het stellen van doelen een score die zij het prettigst vinden werken.

Vaardigheidsscores

Een voorbeeld van een doel waarbij vaardigheidsscores centraal staan, is: 'De gemiddelde vaardigheidsscore voor spelling eind groep 4 is minimaal 25'. Of, wanneer u kiest voor een doel in termen van groei: 'Groep 4 groeit bij spelling tussen moment M4 en E4 minimaal 6 punten op de vaardigheidsschaal'. Vaardigheidsscores zijn het zuiverst en onafhankelijk van normeringen. Bij een update van de normering kunnen doelen in vaardigheidsscores dus gelijk blijven. Tegenover deze voordelen staat wel het nadeel dat doelen opstellen met vaardigheidsscores tijdsintensief is. Voor elk meetmoment, voor elke groep en voor elk leergebied zal de vaardigheidsscore die u nastreeft anders zijn.

Jeroen Claassen en Judith Hollenberg

Jeroen Claassen is senior onderwijsadviseur bij onderwijsadviesbureau Marant in Elst. Hij begeleidt scholen binnen PO en SO/VSO in handelingsgericht en opbrengstgericht werken. Het grootste deel van zijn werk is gericht op het realiseren van passend onderwijs met gebruik van data.

Judith Hollenberg is toetsdeskundige voor het primair en speciaal onderwijs bij Cito.

Vaardigheidsniveaus

Ook bij vaardigheidsniveaus (dit zijn de scores I tot en met V of A tot en met E) kunt u doelen per niveau of doelen in termen van groei formuleren. Bij het doel 'Minimaal 50% van de leerlingen heeft bij spelling een vaardigheidsniveau I of II' staat het huidige niveau centraal. Bij het doel 'Minimaal vier leerlingen behalen bij de eindafname van spelling een hoger vaardigheidsniveau dan bij de medio-afname' gaat het over groei. Een voordeel van vaardigheidsniveaus is dat de doelen op meerdere momenten, in meerdere groepen en bij meerdere leergebieden gelijk kunnen zijn. Ook is vrij snel zichtbaar of een boven- of benedengemiddelde score wordt nagestreefd. Een minpunt is dat vaardigheidsniveaus wat minder zuiver zijn dan vaardigheidsscores. Een punt lager op de vaardigheidsschaal kan een lager vaardigheidsniveau betekenen. Dit geeft dan een vertekend beeld. Ook zal de situatie waarbij doelen voor meerdere leergebieden, meerdere afnamemomenten en meerdere groepen gelijk zijn, lang niet altijd reëel zijn. Elke school heeft nu eenmaal leergebieden waar meer aandacht voor is en/of waarbij de leerlingen makkelijker hogere scores behalen.

Functioneringsniveaus

Functioneringsniveaus kunt u eveneens gebruiken om doelen te stellen voor het gewenste niveau: 'Groep 4 heeft in juni bij spelling een functioneringsniveau van minimaal M4'. Of: 'In groep 4 heeft minimaal de helft van de leerlingen een functioneringsniveau van E4 of hoger'. Ook voor groei zijn functioneringsniveaus bruikbaar: 'Eind groep 4 is het gemiddelde functioneringsniveau van de groep minimaal met een half jaar toegenomen ten opzichte van het gemiddelde functioneringsniveau medio groep 4'. Functioneringsniveaus zijn makkelijk om te interpreteren en kunnen gelijk zijn voor meerdere leergebieden en groepen. Net als bij vaardigheidsniveaus geldt echter als nadeel dat deze omzetting minder zuiver is dan vaardigheidsscores.

Er is geen beste optie, kies een manier die bij uw situatie past. Op praxisbulletin.nl staan de voors en tegens van de verschillende typen doelen overzichtelijk op een rijtje.

Vijverschool

Doelen in termen van vaardigheidsniveaus

Op de Vijverschool zitten veel kinderen met (ver) bovengemiddelde scores. De scores van deze kinderen hebben relatief veel invloed op de gemiddelde vaardigheidsscore van de groep. Eén of twee uitschieters in de groep kunnen zorgen voor een te rooskleurig beeld. De Vijverschool kiest daarom voor doelen in termen van vaardigheidsniveaus. De afgelopen drie jaar behaalde ongeveer 40% van de leerlingen score I of II bij de

taalvakken. Binnen deze groep waren er relatief veel kinderen met een I+-score, waardoor het gemiddelde van de groepen boven het landelijk gemiddelde lag. De Vijverschool zet op papier dat zij bij taal, passend bij hun leerlingpopulatie, nastreven dat meer dan 50% van de leerlingen een vaardigheidsniveau I of II behaalt. Ze leggen de lat dus iets hoger voor zichzelf. Bij rekenen-wiskunde was de afgelopen jaren een stijgende lijn

te zien. Eerst scoorde ruim 40% van de leerlingen een vaardigheidsniveau I of II, langzaam is dat opgeschoven richting ruim 50% van de leerlingen met een vaardigheidsniveau I of II. Omdat ze nog midden in een rekenverbeterprogramma zitten, stelt de Vijverschool zich voor rekenen-wiskunde als doel om 60% van de leerlingen een vaardigheidsniveau I of II te laten behalen.

Op leerlingkenmerken en omgevingsfactoren hebben de leerkrachten

en de school weinig invloed, houd daar rekening mee bij het stellen van doelen

Haalbare en ambitieuze doelen met een stappenplan

Wanneer u (als school) hebt besloten hoe u uw doelen wilt formuleren, doorloop dan onderstaande vier stappen.

Stap 1

Bestudeer behaalde toetsresultaten

Behaalde toetsresultaten vormen een goede basis voor het stellen van doelen. Kijk hierbij naar de gegevens van de afgelopen drie jaar. Kijk niet alleen naar de vaardigheidsscores per toetsmoment, maar ook naar de behaalde groei en naar de verdeling van de scores. Heeft uw school bijvoorbeeld veel leerlingen met extreem lage vaardigheidsscores? Of scoort groep 4 bij rekenen-wiskunde bijvoorbeeld altijd net beneden het gemiddelde, maar maken de kinderen in groep 5 juist een bovengemiddelde groei door?

Stap 2

Breng kenmerken in kaart

Zowel onderwijsaanbod, leerlingkenmerken als omgevingsfactoren hebben invloed op toetsresultaten. Het is goed om een beeld te vormen van de factoren die bij u op school in elk geval een rol spelen. Op leerlingkenmerken en omgevingsfactoren hebben de leerkrachten en de school weinig invloed, houd daar rekening mee bij het stellen van doelen. Op het onderwijsaanbod hebt u uiteraard wel invloed. Wanneer u mogelijkheden heeft om extra te investeren in onderwijsaanbod, kunt u uw doelen naar boven bijstellen.

De Eendracht

Doelen in termen van vaardigheidsscores

Op basisschool de Eendracht willen ze zo zuiver mogelijk meten. Zij kiezen daarom voor doelen in termen van vaardigheidsscores. De school kiest ervoor om vooral naar de groei te kijken die kinderen doormaken en stellen daarom doelen op waarin staat hoeveel punten een groep minimaal moet groeien ten opzichte van het vorige afnamemoment. De afgelopen drie jaren lagen de gemiddelde vaardigheidsscores bij de meeste leergebieden

beneden het gemiddelde. Bij begrijpend lezen en rekenen-wiskunde lag de groei die de leerling tussen verschillende toetsmomenten doormaakte drie jaar geleden nog rond de landelijk gemiddelde groei. Het afgelopen jaar lag dit beneden de landelijk gemiddelde groei. De school streeft voor alle leergebieden een gemiddelde groei na, zodat de achterstand van de kinderen niet toeneemt.

als bewijs voor wat er wél goed gaat

Stap 3

Ambitieniveaus/streefdoelen opstellen

Voor het opstellen van streefdoelen zijn eerder behaalde resultaten en de landelijk gemiddelde scores een hulpmiddel. Hierbij kunt u denken aan de volgende scenario's:

- Liggen de scores van uw groepen of school beneden het landelijk gemiddelde, maar hebt u hier op basis van de leerlingpopulatie, omgevingsfactoren en onderwijsaanbod geen aannemelijke verklaring voor? Dan is het goed om een landelijk gemiddelde score na te streven.
- Liggen de scores beneden het gemiddelde en hebt u wel een duidelijke verklaring? Bekijk dan welke acties u kunt ondernemen om scores eventueel te verhogen. Wanneer aanpassingen in het onderwijsaanbod mogelijk zijn, kunt u bijvoorbeeld besluiten om scores na te streven die meer richting het landelijk gemiddelde gaan. Houd bij het opstellen van streefdoelen rekening met de ondergrenzen zoals gehanteerd door de inspectie. Deze ondergrenzen zijn het absolute minimum om met uw groepen of school naartoe te werken.
- Hebt u een relatief sterke leerlingpopulatie? Dan is het reëel om bovengemiddelde scores na te streven. Gebruik hierbij eerder behaalde resultaten om tot haalbare ambities te komen.

Stap 4

Ambitieniveaus/streefdoelen vertalen naar onderwijsaanbod

Bij doelen draait het niet om een cijfer, maar om wat er in de klas gebeurt. Vertaal de doelen in termen van vaardigheidsscores, vaardigheidsniveaus of functioneringsniveaus daarom naar concrete leerdoelen met bijbehorend aanbod. Wanneer u een bovengemiddelde groei nastreeft, zult u ook meer leerdoelen moeten behandelen dan in de reguliere methode aan bod komen. En als u nastreeft dat meer kinderen een (ver) bovengemiddelde vaardigheidsscore halen, dan zult u tijd moeten maken om deze kinderen extra uitdaging te bieden. Wanneer uw ambities hoger zijn dan de resultaten tot nu toe, hoort daar altijd een aanpassing van het onderwijsaanbod bij. Resultaten worden immers nooit vanzelf hoger.

Extra inspanningen beloond!

Minstens zo belangrijk als het opstellen van doelen, is het evalueren ervan. Wanneer een doel naar boven is bijgesteld en dit doel is gehaald, bevestigt dit dat een gekozen aanpak werkt. Uiteraard zullen er ook doelen zijn die (nog) niet behaald zijn. Dat betekent lang niet altijd dat het doel niet haalbaar is. Het betekent ook lang niet altijd dat de school onvoldoende zijn best heeft gedaan. Wanneer een doel niet is behaald, dan kan dat een aanwijzing zijn dat er wat anders of wat extra's nodig is. Wanneer een doel wel is behaald, kunt u het doel naar boven bijstellen. Ook is het belangrijk om het succes te vieren. Toetsresultaten worden vaak genoeg gebruikt om aan te geven wat niet goed gaat. Gebruik toetsresultaten vooral ook als bewijs voor wat er wél goed gaat.

Het is ook belangrijk om het succes te vieren.

Resultaten

Vijverschool

De Vijverschool streeft bij de meeste leergebieden na dat 50% van de leerlingen een vaardigheidsniveau I of II behaalt. Voor rekenen-wiskunde is het streven zelfs dat 60% van de leerlingen in de onderbouw een vaardigheidsniveau I of II behaalt. In deze groepen is er namelijk een rekenverbetertraject gestart. Resultaten laten zien dat de doelen op het gebied van spelling en begrijpend lezen in alle groepen, behalve in groep 5, zijn behaald. Bij rekenen-wiskunde bleek de 60% voor groep 3 nog wat hoog gegrepen, in de andere groepen is dit doel wel behaald. In groep 5 zijn veel wisselingen van leerkrachten geweest, mede daardoor is het doel dit jaar niet behaald. In groep 6 krijgt deze groep extra aandacht om daar de resultaten alsnog te behalen.

De Eendracht

Basisschool de Eendracht scoort bij veel leergebieden beneden het landelijk gemiddelde. Ze streven echter wel een gemiddelde groei na. Bij het stellen van doelen hebben ze daarom de landelijk gemiddelde vaardigheidsgroei gebruikt. Dit doel hebben zij behaald bij bijna alle groepen. Bij spelling is de groei in de bovenbouw groter dan gemiddeld. De leerkrachten hebben in deze groepen veel aandacht aan spelling besteed om dichter bij het landelijk gemiddelde te scoren. Op basis van deze positieve resultaten besluit de school dit én met het team te vieren én om de doelen voor spelling de volgende keer nog iets hoger te stellen.

Praxisbulletin.nl

Dit artikel heeft een uitbreiding op praxisbulletin.nl.

Daar is opgenomen:

- Overzicht voor- en nadelen van soorten doelen